

You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: Russkij tradiconnyj byt - recenzja

Author: Justyna Tymieniecka-Suchanek

Citation style: Tymieniecka-Suchanek Justyna. (2006). Russkij tradiconnyj byt - recenzja. "Przegląd Rusycystyczny" (2006, nr 1, s. 119-121).

Uznanie autorstwa - Na tych samych warunkach - Licencja ta pozwala na kopiowanie, zmienianie, rozprowadzanie, przedstawianie i wykonywanie utworu tak długo, jak tylko na utwory zależne będzie udzielana taka sama licencja.

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

И. И. Шангина: *Русский традиционный быт. Энциклопедический словарь.*
Санкт-Петербург: Изд. Азбука-классика 2003, 688 s.

W ostatnim czasie jak grzyby po deszczu pojawiają się w Rosji publikacje o charakterze przewodników, czyli wszelkiego rodzaju słowniki, encyklopedie, leksykony penetrujące różne obszary kultury rosyjskiej. Wśród prac tego typu warto zwrócić uwagę na jedyną w swoim rodzaju książkę, a mianowicie *Русский традиционный быт* — encyklopedię sporządzoną przez cenionego etnografa i historyka prof. Izabellę Szanginę, znaną m.in. z takich publikacji, jak *Русский фонд этнографических музеев Москвы и Санкт-Петербурга*, *Русская изба*, *Русские дети и их игры*, *Русский праздник*. Recenzowana książka — stanowiąca pokłosie wieloletnich żmudnych badań autorki w zakresie etnografii, folklorystyki i historii — jest pierwszym kompleksowym leksykonem prezentującym w tak szerokim zakresie różne strony z życia rosyjskiej wsi, gdzie dorobek narodowy ukazano przez pryzmat kultury materialnej. Ponadto pewna grupa niegdyś używanych przedmiotów, o których w leksykonie mowa (np. narzędzia pracy, środki transportu), w ogóle nie była wcześniej obiektem badań. Dlatego rekomendowana przeze mnie książka ma charakter pionierski i nowatorski. Wysoko oceniam przedsięwzięcie autorki, którego cechą szczególną jest przyjęta metoda pracy: korzystała ona nie tylko z archiwum Rosyjskiego Muzeum Etnograficznego, ze zbiorów zabytków kultury Biura Etnograficznego W. N. Tieniszewa, z materiałów Rosyjskiego

Towarzystwa Geograficznego, z prac współczesnych badaczy-etnografów, ale również ze wspomnień naocznych świadków, co zaowocowało rzetelną i wartościową publikacją posiadającą wybitne walory poznawcze.

Encyklopedia Izabelli Szanginy zwraca uwagę czytelnika już podczas pierwszego pobieżnego przeglądania, ponieważ jest pięknie wydana (ciekawa szata graficzna, estetyczny wygląd twardej okładki, bogaty materiał ilustracyjny, dobry gatunek papieru), co w tego typu publikacji jest bardzo istotne. Książka zawiera ponad 1400 ilustracji; są to kolorowe i monochromatyczne reprodukcje obrazów i grawiur rosyjskich malarzy XVII–XX wieku, tzw. łubki, stare i nowe fotografie, rysunki, szkice i schematy. Profesjonalne rysunki autorstwa Z. W. Korolkowej, W. A. Makarowa i S. A. Makarowej nie tylko przybliżają wygląd wielu obiektów tam, gdzie zawodzi wyobraźnia (np. wiatraki wielu typów), lecz również prezentują nieznaną współczesnemu człowiekowi urządzenia (np. snowarki). Z nienagannym opracowaniem graficznym pracy koresponduje wysoki poziom merytoryczny wyłożonego materiału. W miarę lektury rodzi się przekonanie, że Szangina jest autorką obdarzoną wnikliwością i skrupulatnością, o czym świadczy wiele faktów. Zwraca uwagę na różnice w wyglądzie i nazewnictwie tego samego przedmiotu w zależności od regionu Rosji. Dowiadujemy się na przykład, że „wołokusza” (środek transportu służący do przewożenia ciężkich i masywnych ładunków, np. drewna z lasu, używany wszędzie tam, gdzie nie można było wjechać furmanką lub saniami) w różnych miejscowościach nazywała się inaczej: „wołoszeńka”, „smyk”, „taska”, „wołok” itd., a każdy z jej ośmiu typów miał inny wygląd, co potwierdzają nie tylko drobiazgowo opisy, lecz także świetnie sporządzone rysunki (zob. s. 255). Niemal wszystkie hasła podstawowe (każde słowo ma zaznaczony akcent) zawierają od jednego do kilku (nawet ośmiu) rzadziej używanych synonimów (warianty dialektyczne) na określenie tego samego desygnatu, np. вьюшка (тюрик), люлька (зыбка, колыбель), самовар (самогар, самогрей, самокипец), душегрейка (душегрея, коротенька, коротёна, подсердечник, перо), барабанка (барабан, барабанта, пастухалка, пастухаль, пастухальница, пастушка, пастушня, стуколка). Prócz wyczerpujących i konkretnych informacji na temat każdego przedmiotu (jak wyglądał, z czego był zrobiony, do czego służył, jak był wykorzystywany w życiu codziennym i w okresie świąt), leksykon wprowadza czytelnika w kontekst obrzędowego i symbolicznego znaczenia zwykłych z pozoru przedmiotów. Czytelnik zapoznaje się też z konstrukcją przeróżnych przedmiotów i urządzeń poprzez — jak już wspominałam — świetne rysunki (zob. np. schemat budowy dachu — s. 83, tłuczarki — s. 131, pługu bezkoleśnego z drewnianym lemieszem — s. 217, samowara — s. 451).

Recenzowany leksykon przedstawia głównie byt chłopski XVIII–początku XX stulecia, lecz zebrany w nim materiał wychodzi daleko poza te ramy czasowe, dając w efekcie przegląd historii rosyjskiego życia niemal od początków państwowości. Zasadniczą część książki tworzy pięć rozdziałów: *Дом, двор и хозяйственные постройки, Орудия крестьянского труда, Транспорт, Хоромный наряд дома, его убранство и утварь, Костюм*. Hasła we wszystkich rozdziałach uporządkowane są alfabetycznie, zaś na początku każdego rozdziału znajduje się artykuł wstępny wprowadzający do głównego tematu. Jak wspominałam ostatni rozdział poświęcony jest strojom, temu, jak niegdyś ubierali się Rosjanie. Autorka swobodnie porusza się w tej dziedzinie — poczynając od odzieży wierzchniej (np. „armiak” — rodzaj siermięgi, „docha” — rodzaj pelisy z futrem na obie strony) poprzez detale dotyczące różnych kaftanów i kontuszy (np. „opaszeń”, „ochabień”), wielu rodzajów obuwia (np. walonki) i nakryć głowy („baszłyk”, „walonka”, „kartuz”, „małachaj”, „kika”, „konura”), a skończywszy na niuansach związanych z damskimi czepkami (np. „nakołka”, „powojnik”, „samszura”). Interesującym rozdziałem jest *Транспорт*, gdzie opisano m.in. pojazdy konne dwu- i czterokołowe (tarantas, dorożka, wolant itd.).

Książka została zaopatrzona w specjalny dodatek, składający się z alfabetycznego spisu różnorodnych specjalistycznych terminów, które zostały zgrupowane kolejno w ośmiu blokach tematycznych: 1) wiejskie prace rolnicze, 2) materiały do obróbki, budowlane, dekoracyjne, 3) techniczne i artystyczne sposoby wytwarzania mebli, przedmiotów i sprzętów gospodarczych oraz nie-

których narzędzi (np. ślusarskich), 4) warsztat tkacki, techniczne rodzaje haftu i tkalnictwa, 5) krój odzieży, 6) tkaniny i materiały wykończeniowe, 7) rodzaje skór, 8) dawne jednostki miar. Dodatek umożliwia korzystanie z encyklopedii bez odwoływania się do dodatkowych źródeł, ponieważ wyjaśnia słowa niejasne dla przeciętnego czytelnika, a występujące w zasadniczej części książki. Cennym uzupełnieniem publikacji jest obszerna bibliografia w układzie alfabetycznym oraz zestaw haseł znajdujący się na końcu książki, który ułatwia posługiwanie się encyklopedią.

Prezentowana książka jest adresowana do szerokiego kręgu odbiorców, do wszystkich tych, którzy interesują się kulturą Rosji. Sądzę, że powinna ona stać się jednym z podstawowych źródeł informacji dla nauczycieli akademickich prowadzących zajęcia z wiedzy o kulturze Rosji oraz uzupełniającą lekturą dla studentów filologii rosyjskiej, którzy mogą poszerzyć wiedzę na temat już znanych im pojęć, takich jak trojka, łaźnia, poczesny róg izby, kokosznik, kosoworotka, sarafan oraz dowiedzieć się wielu nowych i ciekawych rzeczy o tym, jak pracowali, w jakich warunkach mieszkali, na czym spali, jakich używali naczyń, co wkładali na siebie — słowem — jak niegdyś żyli Rosjanie. Książka daje bowiem barwny i pełen erudycji obraz dawnej Rosji.

Pozostaje żywić nadzieję, że omówiona encyklopedia, która ukazała się nakładem wydawnictwa „Azbuka”, zapoczątkowała większą serię, bowiem już ukazała się kolejna książka tej samej autorki *Русский народ. Будни и праздники. Энциклопедия* (2003) oraz *Русские праздники: От святок до святок* (2004). Czekamy na kolejne publikacje, a tymczasem gorąco zachęcam do sięgnięcia po te interesujące i pożyteczne książki prof. Szanginy, charakteryzujące się wysokim profesjonalizmem.

Justyna Tymieniecka-Suchanek